

ZPRÁVA O ZÁKLADNÍCH PRÁVECH 2021

Rok 2020 přinesl v oblasti ochrany základních práv pokrok i nezdary. *Zpráva o základních právech 2021* agentury FRA přináší přehled hlavního vývoje v této oblasti a upozorňuje jak na úspěchy, tak na oblasti, které i nadále vzbuzují obavy. Tato publikace představuje stanoviska agentury FRA k hlavnímu vývoji v uvedených tematických oblastech a souhrn důkazů podporujících tato stanoviska. Poskytuje tak hutný, ale informativní přehled hlavních problémů, jimž EU a její členské státy čelí v oblasti základních práv.

STANOVISKA AGENTURY FRA

1 [ZAMĚŘENÍ]

Pandemie COVID-19 a základní práva: roční přehled

4

Provádění a uplatňování listiny na vnitrostátní úrovni

7

Rovnost a nediskriminace

10

Rasismus, xenofobie a související nesnášenlivost

13

Rovnost a začleňování Romů

16

Azyl, víza, migrace, hranice a integrace

19

Informační společnost, soukromí a ochrana údajů

22

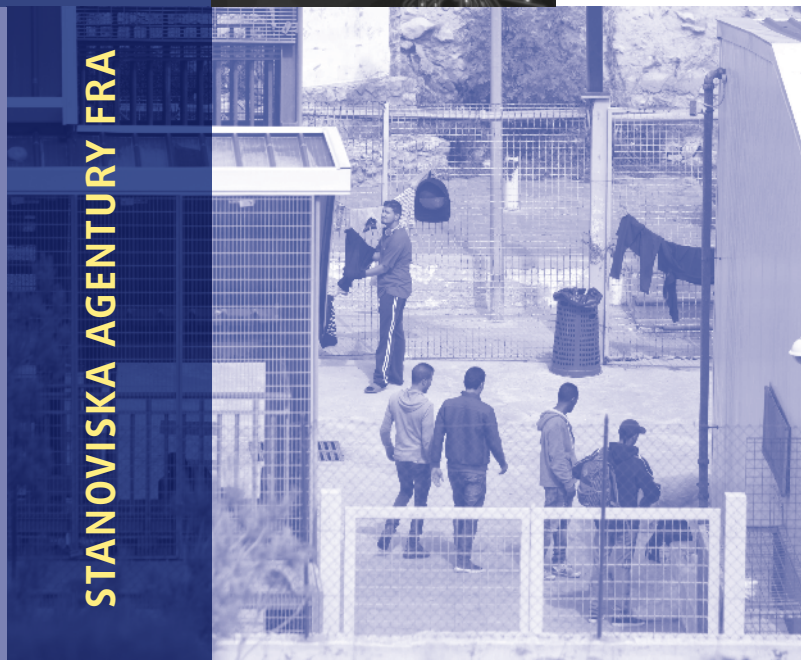
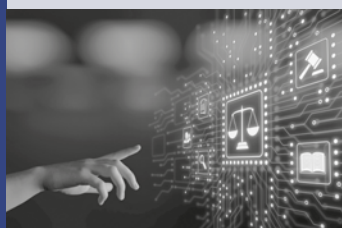
Práva dítěte

25

Přístup ke spravedlnosti

27

Vývoj z hlediska provádění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

Rukopis dokončen v dubnu 2021.

Agentura Evropské unie pro základní práva ani žádná osoba vystupující jejím jménem není odpovědná za možné využití níže uvedených informací.

Lucembursko: Úřad pro publikace Evropské unie, 2021

Print	ISBN 978-92-9461-298-4	ISSN 2467-2386	doi:10.2811/005046	TK-AM-21-001-CS-C
PDF	ISBN 978-92-9461-268-7	ISSN 2467-2610	doi:10.2811/418976	TK-AM-21-001-CS-N

© Agentura Evropské unie pro základní práva, 2021

Reprodukce povolena pod podmínkou uvedení zdroje.

K veškerému použití nebo reprodukci fotografií či jiného materiálu, k nimž Agentura Evropské unie pro základní práva nemá autorská práva, je nutné získat svolení přímo od držitelů těchto práv.

© Fotografie:

Titulní strana: © iStock/Joel Carillet; © Gettyimages/FG Trade; © iStock/DNY59; © FRA

Strana 1: © xavierarnau/iStock

Strana 2: © Fundación Secretariado Gitano (FSG)

Strana 3: © Shutter B/Adobe Stock

Strana 4-5: © FRA

Strana 7: © Cate Gillon/Getty Images

Strana 8: © utlanov/Adobe Stock

Strana 9: © NurPhoto/Getty Images

Strana 10: © Satjawat/Adobe Stock

Strana 11: © Lidia_Lo/Adobe Stock

Strana 12: © Kypros/Alamy Stock Photo

Strana 13: © Nigel Crump/Alamy Stock Photo

Strana 14: © ton koene/Alamy Stock Photo

Strana 15: © Pierre Andrieu/AFP via Getty Images

Strana 16: © Angelos Tzortzinis/Evropská unie

Strana 17: © Marcello Paternostro/Evropská unie

Strana 18: © Sean Gallup/Getty Images

Strana 19: © bluedesign/Adobe Stock

Strana 20: © Monopoly919/Adobe Stock

Strana 21: © Sikov/Adobe Stock

Strana 22: © New Africa/Adobe Stock

Strana 23: © silkfactory/iStock

Strana 25: © kumikomini/iStock

Strana 26: © RomanR/Adobe Stock

Strana 27: © Tommy Larey/Adobe Stock

Strana 28: © elypse/Adobe Stock

Strana 29: © H_Ko/Adobe Stock

1 [ZAMĚŘENÍ]

PANDEMIE COVID-19 A ZÁKLADNÍ PRÁVA: ROČNÍ PŘEHLED

V reakci na šíření pandemie COVID-19 po celém světě orgány napříč Evropskou unií přijaly nesčetná omezující opatření s cílem ochránit životy a zdraví lidí. Tato opatření zasahovala do široké škály základních práv, jako je právo na volný pohyb a shromažďování, na soukromý a rodinný život, včetně ochrany osobních údajů, a na vzdělání, práci a sociální zabezpečení. Pandemie a reakce na ni vyostřily stávající výzvy a nerovnosti ve všech oblastech života, zejména v případě zranitelných skupin. Tyto okolnosti rovněž vyvolaly nárůst incidentů s rasistickým podtextem. Přístup k řešení pandemie založený na lidských právech vyžaduje vyvážená opatření založená na právních předpisech, která jsou nezbytná, dočasná a přiměřená. Vyžaduje také řešení socioekonomických dopadů pandemie, ochranu zranitelných osob a boj proti rasismu.

Z důkazů vyplývá, že pandemie a opatření přijatá k jejímu zvládnutí vážně zasáhly do všech aspektů našeho osobního a kolektivního života, včetně fungování našich demokratických institucí. Pandemie odhalila nové výzvy při prosazování základních hodnot fungování našich států a Evropské unie. Má důsledky pro naše základní práva. Omezení mají dopad na naši osobní a sociální interakci a na ochranu našich citlivých osobních údajů. Současně budou přetrvávat sociální a ekonomické důsledky pandemie, které významně prohloubí již existující nerovnosti.

Jak zdůraznily mnohé subjekty na mezinárodní, evropské i vnitrostátní úrovni, je nezbytně nutné, aby nouzová a omezující opatření plně respektovala mezinárodní normy v oblasti lidských práv a právního státu tak, jak jsou zakotveny v mezinárodních právních nástrojích a formovány příslušnou judikaturou. Tyto normy, které poskytují odpovědným činitelům pokyny, jak lépe chránit práva lidí na život a zdraví, aniž by byla popřena všechna jejich ostatní práva, určilo velké množství dokumentů z autoritativních zdrojů.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.1

Členské státy EU by měly při přijímání omezujících opatření ve stavu nouze, jako je ten, který představuje pandemie COVID-19, posoudit a vyvážit požadavky různých základních a lidských práv. S cílem dosáhnout této rovnováhy by měly zohlednit mezinárodní normy v oblasti lidských a základních práv, včetně příslušné judikatury a pokynů mezinárodních subjektů pro lidská práva. Při navrhování, provádění a monitorování omezujících opatření by rovněž měly zapojit vnitrostátní statutární subjekty pro lidská práva. Tato opatření by měla být nezbytná, dočasná a důsledně přiměřená.

Členské státy EU by měly zajistit, aby omezující opatření vycházela z práva a aby je mohly přezkoumat soudy, parlamenty, statutární subjekty pro lidská práva a další zúčastněné strany, včetně občanské společnosti.

Orgány EU by měly i nadále monitorovat nouzová opatření s ohledem na základní hodnoty EU stanovené v článku 2 Smlouvy o EU, včetně základních práv, právního státu a demokracie. Politické dokumenty, jako je nová výroční zpráva o evropském mechanismu právního státu, by měly případně odrážet výsledek monitorování nouzových opatření.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.2

Členské státy EU by měly zlepšit odolnost svých systémů zdravotní péče, sociálního zabezpečení a sociální pomoci s cílem zajistit, že budou všem poskytovány spravedlivé služby i během krize. K dosažení tohoto cíle koordinovanou cestou v celé EU by měl být neprodleně přijat návrh Evropské komise na silnou evropskou zdravotní unii. Cílem návrhu je výrazně zlepšit ochranu zdraví, ale i sociální a hospodářský život v celé EU.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.3

Členské státy EU by měly zvýšit své úsilí o zajištění kontinuity vzdělávání všech dětí za jakýchkoli okolností, zejména v dobách krize, kterou představuje pandemie COVID-19. V tomto ohledu by měly upřednostnit vybudování digitální infrastruktury na všech úrovních vzdělávání a zajistit odpovídající odbornou přípravu, která seznámí učitele s prací v digitálním prostředí. V tomto ohledu je třeba věnovat pozornost akčnímu plánu digitálního vzdělávání (na období 2021–2027), který právě tento přístup navrhuje a který vyzývá k užší spolupráci na úrovni EU, aby systémy vzdělávání a odborné přípravy byly uzpůsobeny digitálnímu věku.

Členské státy EU by rovněž měly zajistit, aby tato digitální infrastruktura byla inkluzivní. To znamená uspokojovat potřeby sociálně vyloučených a zranitelných osob, jako jsou děti se zdravotním postižením, děti Romů a Travellerů a děti migrantů a uprchlíků.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.4

EU a její členské státy by měly pokračovat v boji proti diskriminaci související s onemocněním COVID-19, nenávistným projevům a rasismu vůči skupinám národnostních menšin, migrantům a uprchlíkům nebo lidem z rodin migrantů. To zahrnuje posílení opatření proti dezinformacím, které šíří nenávistné projevy, a diskriminačním a rasistickým postojům, zejména on-line.

Jak zdůraznil Evropský parlament, „i za nouzového stavu musí převládat základní zásady právního státu, demokracie a dodržování základních práv“. V tomto ohledu má Listina základních práv EU zásadní význam, pokud jde o opatření EU a opatření členských států, která spadají do oblasti působnosti unijního práva. Bulletin agentury FRA po celý rok 2020 uváděly důkazy zdůrazňující důsledky pro základní práva v rámci EU.

Na vnitrostátní úrovni byla omezující opatření přezkoumávána soudy, parlamenty, subjekty pro lidská práva, občanskou společností a dalšími zúčastněnými stranami. Ačkoli tyto subjekty uznaly potřebu nouzových opatření ke zvládnutí pandemie, vznesly námitky proti těm, která nevyplývala z právních předpisů, trvala dlouho a byla nepřiměřená. Zdůraznily také význam boje proti diskriminaci, nenávistným projevům a rasismu souvisejícím s onemocněním COVID-19.

Moderní věda na tuto výzvu zareagovala v rekordním čase a očkovací látky byly k dispozici již na konci roku 2020. Pandemie přesto odhalila mezery a omezení v kapacitách a připravenosti našich systémů zdravotní péče, vzdělávání, zaměstnanosti a sociální ochrany při řešení této krize a plnění povinnosti respektovat práva všech na zdraví, vzdělání, práci a sociální zabezpečení a pomoc. Rovněž odhalila mezery v naší schopnosti chránit práva zranitelnějších osob. Pandemie je měřítkem naší připravenosti dodržovat příslib globální Agendy 2030 „nikoho neopomíjet“ při dosahování sociálně spravedlivého přechodu k udržitelnému rozvoji.

Navzdory nedostatkům však EU a její členské státy vyvinuly značné úsilí na podporu svých systémů zdravotní péče, vzdělávání a sociální ochrany a na pomoc jednotlivcům a podnikům proti hospodářskému útlumu a riziku nezaměstnanosti.

Přidaná hodnota EU měla opět zásadní význam. Zavedla různé nástroje s cílem pomoci členským státům financovat jejich opatření. Pokud jde o budoucí vývoj, orgány EU dosáhly dohody o souboru opatření na podporu oživení ve výši 1,8 bilionu EUR. Tento soubor spojuje rozpočet EU na období 2021–2027 a dočasný nástroj na podporu oživení NextGenerationEU, který umožňuje Evropské komisi získávat finanční prostředky k řešení bezprostředních hospodářských a sociálních škod způsobených pandemií na kapitálovém trhu.

Tato finanční opatření EU spolu s politickými nástroji prosazujícími lidská a základní práva, jako je evropský pilíř sociálních práv, tvoří ucelený rámec na podporu vnitrostátního úsilí.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.5

Členské státy EU by se měly zaměřit na potřeby zranitelných skupin, které jsou nejvíce ohroženy infekcí a/nebo závažným onemocněním. Mezi tyto skupiny patří starší osoby, osoby v domech s pečovatelskou službou, osoby s již existujícími onemocněními a osoby žijící v omezených a přeplněných prostorech nebo špatných životních a bytových podmínkách. Tato poslední skupina zahrnuje mnoho Romů a Travellerů a osob v přijímacích nebo zajišťovacích zařízeních pro migranty a uprchlíky, věznicích a přístřeších pro osoby bez domova.

To také vyžaduje upřednostnění očkování těchto skupin a zajištění toho, aby měly podle potřeby spravedlivý přístup ke zdravotním a sociálním službám.

2

PROVÁDĚNÍ A UPLATŇOVÁNÍ LISTINY NA VNITROSTÁTNÍ ÚROVNI

V roce 2020 zaznamenala Listina základních práv EU zvláštní milník. Dne 7. prosince uplynulo přesně 20 let od chvíle, kdy EU v Nice listinu vyhlásila. Evropská komise využila toto datum k zahájení své nové „Strategie na posílení uplatňování Listiny základních práv v EU“. Strategie se více zaměřuje na uplatňování listiny v členských státech a na úlohu vnitrostátních subjektů při zajišťování účinného uplatňování listiny v životech lidí. Poskytuje plán pro další společné úsilí v nadcházejících letech. Komise rovněž podpořila koordinovanější provádění listiny na úrovni EU. Z jejího uplatňování vnitrostátními soudy, parlamenty, vládami a dalšími subjekty nadále vyplývaly smíšené výsledky. Vnitrostátní soudy věnovaly listině rostoucí pozornost, ale opatření vládních orgánů na podporu jejího uplatňování byla nadále nedostatečná. Ačkoli krize COVID-19 představovala pro ochranu základních práv zátěž, vyvíděla také k větší pozornosti vůči listině práv EU.

Listina má zásadní význam pro unijní, vnitrostátní a místní úroveň veřejné správy a je závazná, kdykoli vládní orgány jednájí v rozsahu působnosti práva EU. Z důkazů však vyplývá, že na vnitrostátní úrovni zůstává zapojení listiny poměrně omezené. To naznačuje potřebu další podpory ze strany EU a jejich členských států a posílení spolupráce. Následující tři stanoviska se týkají unijní, vnitrostátní a místní úroveň veřejné správy.

Úroveň EU

STANOVISKO AGENTURY FRA 2.1

Orgány EU by při jednání o uplatňování listiny, jak je navrženo ve strategii Komise k listině, měly zajistit, aby byly dostatečně zohledněny důkazy od příslušných vnitrostátních subjektů. Kromě agentury FRA by měla být pozornost věnována také dalším agenturám EU, které mohou přispívat k lepšímu provádění a prosazování práv stanovených v listině. V neposlední řadě by se Výbor regionů mohl zapojit do každoroční výměny slibných postupů a výzev při uplatňování a prosazování ustanovení listiny na místní úrovni. To by mohlo poskytnout další důkazy pro „interinstitucionální diskusi“ na úrovni EU, na kterou odkazuje strategie k listině.

Zatímco nová strategie Evropské komise na posílení uplatňování listiny věnuje zvýšenou politickou pozornost vnitrostátní úrovni, oznamuje také další pokyny, podněty a podporu EU, mimo jiné prostřednictvím nových programů EU. Například oznamuje, že Evropská komise posílí své partnerství s členskými státy EU v různých oblastech s cílem lépe jim pomoci s prováděním listiny.

Evropská komise dále vyzývá Radu a Parlament, aby v uvedeném pořadí zahájily „interinstitucionální diskusi“ s Komisí. V tomto ohledu jsou rovněž důležité agentury. Zatímco se často uvádí agentura FRA a její práce, strategie obecněji neřeší úlohu agentur EU. Podle zpráv agentury FRA mohou k uplatňování listiny přispět všechny agentury EU, ačkoli se u jednotlivých agentur liší povědomí o listině a povinnostech z ní vyplývajících a jejich připravenost zvýšit investice do zvyšování povědomí.

Listina je důležitá nejen pro klíčové orgány EU, ale pro všechny subjekty EU, jako je například Výbor regionů. Zejména jeho Komise pro občanství, správu, institucionální a vnější věci (CIVEX) hraje zjevnou úlohu při zdůrazňování místních postupů a při podpoře výměny informací mezi regionálními a místními subjekty o tom, jak nejlépe uplatňovat a prosazovat listinu.

Vnitrostátní úroveň

Údaje shromážděné pro tuto zprávu o základních právech a dřívější zprávy poukazují na nedostatek vnitrostátních politik na podporu uplatňování listiny. Strategie k listině z roku 2020 proto klade hlavní důraz na úlohu členských států EU při provádění listiny. Vzhledem k počtu konkrétních návrhů, aby členské státy přijaly opatření, představuje tato strategie plán pro nadcházející roky.

Uplatňování listiny by mohlo být posíleno zřízením kontaktních míst pro záležitosti listiny ve vnitrostátních správních orgánech, přizpůsobením postupů týkajících se posouzení dopadů a právního přezkumu, zajištěním toho, aby výbory s dostatečnými odbornými znalostmi o listině monitorovaly řízení finančních prostředků EU, nebo v neposlední řadě zřizováním a/nebo posilováním vnitrostátních institucí pro lidská práva.

Další opatření, která strategie stanoví, vyžadují obnovená opatření vnitrostátní politiky, například v oblasti odborné přípravy, zvyšování povědomí nebo podpory příznivého a bezpečného prostředí pro organizace občanské společnosti a obránce práv. Tyto návrhy budou vyžadovat posun v kultuře základních práv na vnitrostátní úrovni, která se zatím jeví zaměřená spíše na vnitrostátní ústavní právo a EÚLP, v důsledku čehož se nedostatečně využívá přidané hodnoty listiny.

STANOVISKO AGENTURY FRA 2.2

Členské státy EU by měly zvážit zřízení specializovaných kontaktních míst pro záležitosti listiny, jak jsou k tomu vyzvány v rámci strategie k listině. To by vládním orgánům umožnilo koordinovat vnitrostátní opatření s opatřeními na unijní, regionální a místní úrovni s cílem účinněji provádět novou strategii k listině. V ideálním případě by se provádění strategie řídilo strukturovaným procesem založeným na konkrétních cílech, milnících a harmonogramech. Ten by mohl mít podobu zvláštního akčního plánu pro listinu nebo konkrétních odkazů na listinu ve stávajících akčních plánech nebo strategiích. S cílem umožnit vzájemné učení a synergickou výměnu informací by mělo přijetí a provádění těchto plánovacích dokumentů jít ruku v ruce s koordinací na úrovni EU – například prostřednictvím cílených diskusí v pracovní skupině FREMP.

STANOVISKO AGENTURY FRA 2.3

Členské státy EU by měly prosazovat novou strategii k listině u místních a regionálních orgánů a prozkoumat, jak by tyto orgány mohly pravidelněji odkazovat na základní práva obecně a zejména na přidanou hodnotu listiny a prosazovat je. Místní a regionální orgány by měly zajistit, aby příslušné místní a regionální nástroje, postupy a politiky odkazovaly na listinu. Stávající postupy při uplatňování listiny by měly být sděleny novým vnitrostátním kontaktním místům pro záležitosti listiny s cílem zajistit, že tyto postupy a zkušenosti mohou sdílet s ostatními členskými státy – například prostřednictvím portálu evropské e-justice. Města by mohla uvažovat o tom, že se stanou městy lidských práv, a tím posílit aspekty základních práv ve své práci, programech a činnostech.

Místní úroveň

Podle analýzy údajů agentury FRA o údajích z konzultací, které Evropská komise provedla při přípravě strategie, nemají místní správní orgány o listině příliš vysoké povědomí. Listina se zároveň „vztahuje na ústřední orgány i na regionální nebo místní orgány a na veřejné subjekty, provádějí-li právo Unie“ (viz vysvětlení, článek 51, Úřední věstník Evropské unie C 303/17, 14.12.2007).

Strategie používá pojem „místní“ 17krát. Vyzývá ke sdílení osvědčených postupů při uplatňování listiny na místní úrovni a k podpoře příznivého a bezpečného prostředí pro organizace občanské společnosti a obránce práv na místní úrovni a také požaduje, aby členské státy poskytly na místní úrovni dostatečné pokyny, aby mohly místní orgány dodržovat své povinnosti podle listiny. Strategie také poukazuje na potenciál místních orgánů zvyšovat povědomí o právech lidí a o tom, co mohou dělat, pokud jsou jejich práva porušována.

Agentura FRA v současné době pracuje na koncepci měst lidských práv v EU. Tento rámec závazku zahrne různé komponenty související s listinou a může pomoci zvýšit zapojení listiny na místní úrovni.

3

ROVNOST A NEDISKRIMINACE

Evropská komise v roce 2020 přijala hlavní strategie a akční plány na podporu Unie rovnosti a vytvořila komplexní rámec pro opatření na úrovni EU i na vnitrostátní úrovni. Ačkoli dosud nedošlo k přijetí směrnice o rovném zacházení, Komise zdůraznila potřebu posílit orgány pro rovné zacházení a zlepšit údaje o rovném zacházení. Úsilí prosazovat práva leseb, gayů, bisexuálů, transgender, nebinárních, intersexuálních a queer (LGBTIQ) osob získalo na dynamice přijetím vůbec první strategie EU pro rovnost LGBTIQ osob. Z důkazů však také vyplývá, že v některých oblastech a členských státech vzrůstá počet zkušeností LGBTIQ osob s diskriminací a trestnými činy z nenávisťi. Pandemie COVID-19 a opatření, která zapříčinila, někdy prohloubily sociální nerovnosti, přičemž zvláště těžce byly zasaženy starší osoby.

Článek 19 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) stanoví základ pro právní předpisy EU k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Rada Evropské unie přijala komplexní právní předpisy na ochranu proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu v klíčových oblastech života. Patří mezi ně zaměstnání a povolání; vzdělávání, ačkoli na to se nevztahují směrnice týkající se rovnosti žen a mužů; sociální ochrana a přístup ke zboží a službám, které jsou k dispozici veřejnosti, včetně ubytování, a jejich dodávky. Naproti tomu právní předpisy EU poskytují ochranu proti diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku a sexuální orientace pouze v oblasti zaměstnání a povolání.

V důsledku toho je poskytována některým chráněným charakteristikám uvedeným v článku 19 SFEU (pohlaví, rasa nebo etnický původ) širší ochrana než jiným (náboženské vyznání nebo přesvědčení, věk, zdravotní postižení a sexuální orientace), čímž vzniká umělá hierarchie důvodů ochrany. V roce 2008 Evropská komise předložila návrh směrnice o rovném zacházení. Její přijetí by tento nedostatek odstranilo rozšířením ochrany proti diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo přesvědčení, věku, zdravotního postižení a sexuální orientace na oblasti vzdělávání, sociální ochrany a přístupu ke zboží a službám, které jsou k dispozici veřejnosti, a jejich dodávek. Pokud jde o přijímání návrhu Komise, na úrovni Rady Evropské unie nebylo v roce 2020 dosaženo žádného pokroku.

Evropský parlament zopakoval svou výzvu k přijetí návrhu, zatímco Evropská komise nadále vybízela členské státy k rychlému dosažení dohody o znění. Kromě toho pandemie COVID-19 zdůraznila zvýšené riziko diskriminace, které mohou lidé čelit v dobách zdravotních krizí z různých důvodů jiných než pohlaví, rasa nebo etnický původ, a to zejména z důvodu věku.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.1

Na základě zkušeností z pandemie COVID-19 by měl normotvůrce EU pokračovat v prozkoumávání všech možných cest k přijetí směrnice o rovném zacházení bez dalšího prodlení. Tím by bylo zajištěno, že právní předpisy EU nabízejí komplexní ochranu před diskriminací na základě náboženského vyznání nebo víry, zdravotního postižení, věku a sexuální orientace v klíčových oblastech života, jako jsou vzdělávání; sociální ochrana, včetně sociálního zabezpečení a zdravotní péče; a přístup ke zboží a službám, které jsou k dispozici veřejnosti, včetně ubytování, a jejich dodávky.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.2

Orgány EU a členské státy by měly přijmout a začlenit přístup ke stárnutí a starším osobám založený na právech, a to i ve svých strategiích pro překonání pandemie. Tento přístup by se měl odrážet ve všech příslušných iniciativách a politikách, včetně opatření k provádění evropského pilíře sociálních práv a podpoře politik sociálního začleňování. To znamená:

- bojovat proti vnímání podle věku, které vede k diskriminaci na základě věku, což je překážkou rovného zacházení se staršími osobami a plného požívání jejich základních práv,
- podpořit účast starších osob na všech aspektech společenského života, včetně navrhování a monitorování provádění opatření, která se jich dotýkají,
- zaměřit se na zranitelnější osoby a plnit konkrétní potřeby, které mohou mít, s využitím všech dostupných prostředků, včetně přístupných nových technologií a digitálních nástrojů, a zároveň zachovat nedigitální služby,
- shromažďovat a analyzovat rozsáhlé údaje a důkazy o právech a dobrých životních podmínkách starších osob.

Z důkazů vyplývá, že starší osoby patřily na začátku pandemie COVID-19 a během ní k nejvíce zasaženým skupinám. Starší osoby byly vystaveny většímu zdravotnímu riziku než mladší věkové skupiny kvůli častějšímu výskytu základních onemocnění.

Pandemie měla také širší důsledky, které ovlivnily dobré životní podmínky a práva starších osob. Stereotypy založené na věku a diskriminační diskurz; omezující opatření založená na věku; obtíže při přístupu ke zboží a službám, mimo jiné kvůli digitální propasti mezi generacemi a pocity izolace a stresu podkopaly jejich právo na to, aby vedly důstojný a nezávislý život a podílely se na společenském a kulturním životě, zakotvené v Listině základních práv EU. Tyto faktory rovněž podkopaly jejich právo na rovné zacházení a příležitosti, jak je stanoveno v listině a v evropském pilíři sociálních práv.

Na druhé straně přijaly různé subjekty opatření ke zmírnění dopadu pandemie na starší osoby a k ochraně a pomoci při uplatňování jejich práv, mimo jiné pomocí nových technologií a digitálních nástrojů. V roce 2020 navíc získala na dynamice širší diskuse o právech starších osob a jejich dobrých životních podmínkách. Rada Evropské unie přijala závěry vyzývající orgány EU a členské státy, aby využívaly přístup ke stárnutí založený na právech, a to i ve svých strategiích pro překonání pandemie. Dále zdůraznila potřebu využít příležitosti digitalizace k podpoře dobrých životních podmínek starších osob.

Některé členské státy zavedly právní a politická opatření, která ohrožují základní právo na rovné zacházení bez ohledu na sexuální orientaci. Druhý průzkum agentury FRA týkající se LGBTI osob a průzkumy provedené v několika členských státech prokázaly vysokou míru diskriminace a obtěžování LGBTI+ osob v celé EU a výrazný pokles sociální přijatelnosti. Nenávistné projevy proti LGBTI+ osobám ve veřejném diskurzu jsou obzvláště znepokojivým jevem, protože dále podněcují diskriminaci.

Opatření k potlačení pandemie zvláště zasáhla LGBTI+ osoby, zejména mladé lidi žijící doma, kteří čelili domácímu násilí kvůli své sexuální orientaci a/nebo genderové identitě. V tomto ohledu se ochrana jejich práv stala ještě obtížnější.

S cílem řešit a zlepšit situaci LGBTIQ osob přijala Evropská komise strategii pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025. Z toho vyplývá řada cílených opatření, která jsou postavena na čtyřech hlavních pilířích zaměřených na řešení diskriminace, zajištění bezpečnosti, budování inkluzivních společností a iniciování výzvy k rovnosti LGBTIQ osob po celém světě.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.3

Členské státy EU se vyzývají, aby se vyvarovaly jakýchkoli opatření, která ohrožují základní právo na rovné zacházení bez ohledu na sexuální orientaci a genderovou identitu, a aby pokračovaly v přijímání akčních plánů v souladu se strategií pro rovnost LGBTIQ osob. Vyzývají se, aby přijaly a provedly právní a politická opatření k zajištění toho, aby lesby, gayové, bisexuálové, transgender a intersexuální osoby mohly plně požívat svých základních práv podle práva EU nebo vnitrostátního práva.

Členské státy EU by měly zohlednit dostupné důkazy o diskriminaci, včetně údajů z druhého průzkumu agentury FRA týkajícího se LGBTI osob, s cílem identifikovat a přiměřeně vyřešit nedostatky v ochraně. Měly by rovněž zohlednit pokyny poskytované strategií pro rovnost LGBTIQ osob. Zejména by měla být přijata opatření k účinnému boji proti nenávistným projevům a trestným činům z nenávisti a k řešení škodlivých dopadů homofobních a transfobních prohlášení veřejných orgánů a úředníků.

4

RASISMUS, XENOFOBIE A SOUVISEJÍCÍ NESNÁŠENLIVOST

Rok 2020 byl náročným rokem. Pandemie COVID-19 odhalila stávající rasismus, xenofobii a související nesnášenlivost a prohloubila je. Zdravotní krize byla stále častěji používána jako záminka k útoku na menšiny – včetně migrantů, osob z rodin migrantů a Romů –, které již byly vystaveny diskriminaci na základě rasy a etnického původu, nenávistným projevům a trestným činům z nenávisti. Hnutí Black Lives Matter mobilizovalo společnosti po celém světě k řešení rasismu a diskriminace ze strany donucovacích orgánů. Evropská komise přijala svůj vůbec první akční plán proti rasismu a stanovila konkrétní opatření pro řešení diskriminace na základě rasy nebo etnického původu v EU. Řada členských států EU podnikla kroky k vypracování vnitrostátních akčních plánů proti rasismu a dalších opatření k řešení extremismu, trestných činů z nenávisti a nenávistných projevů.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.1

Členské státy EU by měly plně a správně provést a uplatňovat rámcové rozhodnutí o rasismu a xenofobii s cílem kriminalizovat rasistické trestné činy z nenávisti a nenávistné projevy. Členské státy proto musí přijmout nezbytná opatření k zajištění toho, aby byla rasistická nebo xenofobní pohnutka považována za přitěžující okolnost, nebo aby soudy mohly tuto pohnutku zohlednit při stanovení trestů.

Kromě úplného provedení a vymáhání právních předpisů EU o boji proti trestným činům z nenávisti by členské státy měly zavést opatření, která povzbudí oběti a svědky, aby se přihlásili a nahlásili trestnou činnost z nenávisti. Měly by také posílit schopnost vnitrostátních systémů vymáhání práva správně identifikovat a zaznamenávat trestné činy z nenávisti.

Rámcové rozhodnutí Rady o rasismu a xenofobii (2008/913/SVV) stanoví společný přístup trestního práva k určitým formám rasismu a xenofobie, které představují nenávistné projevy a trestné činy z nenávisti. Evropská komise zahájila řízení o nesplnění povinnosti proti dvěma členským státům, které rámcové rozhodnutí plně a správně nezačlenily do vnitrostátního práva.

Obdobně mezinárodní monitorovací orgány odhalily právní mezery v trestních zákonících řady členských států, pokud jde o nenávistné projevy nebo kriminalizaci rasových nebo xenofobních pohnutek jako přitěžujících okolností. Kromě toho Evropský soud pro lidská práva (ESLP) a vnitrostátní nejvyšší soudy stanovily omezení dovolávání se svobody projevu využívané k ospravedlnění nenávistných projevů a podněcování k nenávisti.

Rasismus a extrémní pravicové nálady v roce 2020 nadále představovaly v celé EU závažné výzvy. Trestné činy z nenávisti a extremistické trestné činy měly za následek vraždu několika osob, a to v návaznosti na trend zaznamenaný v předchozích letech. Mezinárodní a vnitrostátní subjekty pro lidská práva vyjádřily obavy z rostoucí míry nenávistných projevů online, které jsou často páchané mediálními nebo politickými osobnostmi a které jsou zaměřeny na migranty a etnické menšiny.

Ze zjištění z průzkumu vyplývá, že etnické menšiny, včetně migrantů, stále častěji čelí diskriminaci v různých oblastech života a u široké veřejnosti přetrvávají diskriminační postoje a stereotypy. Zprávy agentury FRA a dalších subjektů uvádějí, že tyto trendy s vypuknutím pandemie COVID-19 zesílily.

Článek 21 Listiny základních práv EU zakazuje jakoukoli diskriminaci založenou na etnickém původu nebo rase. Obdobně směrnice o rasové rovnosti (2000/43/ES) zakazuje jakoukoli diskriminaci na základě rasy nebo etnického původu v přístupu ke vzdělání, zaměstnání, službám, včetně ubytování, a k sociální ochraně, včetně zdravotní péče. Ze zpráv Evropské komise a mezinárodních orgánů pro monitorování lidských práv vyplývá, že řada členských států EU stále neprovádí ustanovení této směrnice správně.

Komise pokračovala v řízení o nesplnění povinnosti proti členským státům, které diskriminovaly romské děti ve vzdělávání. Kromě toho mezinárodní subjekty pro lidská práva vyjádřily obavy ohledně nezávislosti orgánů pro rovné zacházení zřízených směrnicí o rasové rovnosti.

Ačkoli některé formy etnického profilování mohou být v souladu s právními předpisy, diskriminační profilování je rozporu se zásadami Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace a jinými mezinárodními normami, včetně těch, které jsou zakotveny v Evropské úmluvě o lidských právech (EÚLP) a související judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, jakož i v Listině základních práv EU. Čl. 11 odst. 3 policejní směrnice (2016/680) o automatizovaném individuálním rozhodování zakazuje „[p]rofilování, které vede k diskriminaci fyzických osob na základě zvláštních kategorií osobních údajů“. Patří mezi ně údaje, které vypovídají o rasovém či etnickém původu, náboženském vyznání, a genetické a biometrické údaje.

Jak již bylo uvedeno v předchozích zprávách o základních právech, v EU přetrvává diskriminační profilování založené na etnickém původu, což potvrzují průzkumy a zprávy mezinárodních monitorovacích orgánů. Některé země uváděly nepřiměřené vymáhání omezení souvisejících s pandemií COVID-19, pokud jde o etnické menšiny. Diskuse o prevenci policejního rasismu a boji proti němu, vyvolané případy v celé EU a hnutím Black Lives Matter, podnítily vývoj na úrovni EU i na vnitrostátní úrovni.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.2

Členské státy EU by měly výrazně zlepšit účinnost svých opatření a institucionálních mechanismů s cílem úplně a řádně uplatňovat směrnici o rasové rovnosti. Členské státy by měly zejména posílit nezávislost orgánů pro rovné zacházení. Měly by zajistit, aby tyto orgány měly náležitý mandát a zdroje pro účinné plnění úkolů, které jim ukládají právní předpisy EU o nediskriminaci.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.3

Členské státy EU by měly přijmout nezbytná opatření s cílem předcházet diskriminačním postojům u policistů a jejich vymýcení. Toho lze dosáhnout posouzením stávajících záruk proti institucionálním formám diskriminace, včetně jasných mandátů, spolehlivých systémů přezkumu výkonnosti s ohledem na předcházení institucionální diskriminaci a inkluzivních a účinných nezávislých mechanismů pro podávání a vyřizování stížností.

Donucovací orgány by měly vydat konkrétní a praktické pokyny připravené k použití proti diskriminačnímu etnickému profilování ze strany policistů při plnění jejich povinností, které by měly být součástí standardních operačních postupů a kodexů chování a měly by být systematicky sdělovány policistům v první linii.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.4

Členské státy EU se vyzývají k vypracování specializovaných vnitrostátních akčních plánů pro boj proti rasismu, antisemitismu, rasové diskriminaci, xenofobii a související nesnášenlivosti. Provádění takových plánů by členskými státy EU poskytl účinný rámec ke splnění povinností, které jim ukládají směrnice o rasové rovnosti a rámcové rozhodnutí o boji proti rasismu a xenofobii.

V souladu s akčním plánem EU proti rasismu by členské státy EU měly zvážit vypracování vnitrostátních plánů participativním způsobem a zapojit regionální a místní orgány, orgány pro rovné zacházení a občanskou společnost. Dopad a účinnost přijatých opatření by se navíc měly pravidelně a transparentně posuzovat na základě jasných cílů a harmonogramů, které jsou vypracovány na základě důkazů a pomocí ukazatelů výkonnosti.

V roce 2020 EU zintenzivnila své úsilí v boji proti rasismu. Evropská komise přijala svůj první akční plán EU proti rasismu na období 2020–2025. Zabývala se také rasismem, obtěžováním a násilím páchanými na základě předsudků a ochranou a podporou obětí trestných činů z nenávisti v řadě dalších politických nástrojů, včetně strategie EU v oblasti práv obětí na období 2020–2025 a nového strategického rámce EU týkajícího se Romů.

Téměř 20 let poté, co světová konference OSN proti rasismu vyzvala země k vývoji a rozpracování vnitrostátních akčních plánů proti rasismu, vyzvala Evropská komise všechny členské státy EU, aby do konce roku 2022 vypracovaly a přijaly vnitrostátní akční plány proti rasismu a diskriminaci na základě rasy. V roce 2020 podnikla řada členských států kroky k vypracování vnitrostátních akčních plánů pro boj proti rasismu, xenofobii a související nesnášenlivosti.

Mezinárodní monitorovací orgány však vyjádřily obavy z nedostatků v koncepci těchto vnitrostátních akčních plánů a podotkly, že by tyto nedostatky mohly negativně ovlivnit jejich provádění, dopad a monitorování. Některé subjekty se na rasismus nezaměřují komplexně; mnohým chybí přesnost při definování konkrétních kroků a je patrný nedostatek prostředků ke splnění cílů, referenčních hodnot a ukazatelů pro měření pokroku.

5

ROVNOST A ZAČLEŇOVÁNÍ ROMŮ

První rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů skončil v roce 2020 a nový desetiletý strategický rámec byl zahájen uprostřed pandemie COVID-19. První rámec přinesl jen malý celkový pokrok. Z hodnocení vyplývá určitý přínos ve vzdělávání a v boji proti chudobě, ale žádný přínos, nebo dokonce zhoršení, v klíčových oblastech, jako je zaměstnanost, zdravotní péče a ubytování. Nový strategický rámec EU pro rovnost, začlenění a účast Romů stanoví ambiciózní cíle v sedmi klíčových oblastech: nediskriminace, začlenění, účast, vzdělávání, zaměstnání, zdravotní péče a bydlení. Stanovuje silnější rámec pro monitorování s řadou kvantifikovatelných a měřitelných cílů pro sledování pokroku. Kromě toho pandemie neúměrně zasáhla komunity Romů a Travellerů tím, že prohloubila nerovnosti a v některých zemích podněcovala protiromské smýšlení a protiromské předsudky.

Článek 21 Listiny základních práv EU zakazuje diskriminaci na základě etnického nebo sociálního původu nebo příslušnosti k národnostní menšině. Směrnice o rasové rovnosti (2000/43/ES) již 20 let prosazuje rovné zacházení a zakazuje přímou a nepřímou diskriminaci, včetně obtěžování na základě rasy nebo etnického původu, v oblastech, jako je zaměstnání, vzdělání, sociální ochrana a výhody, zdravotní péče nebo přístup ke zboží a službám, včetně ubytování.

Protiromské smýšlení, významná překážka pokroku v začleňování Romů, je však hluboce zakořeněné. Z průzkumu agentury FRA o základních právech z roku 2019, který se zaměřil na obecnou populaci, vyplývá, že téměř polovině občanů EU (46 %) by bylo nepříjemné mít Romy nebo Travellery jako sousedy. Pandemie COVID-19, která neúměrně zasáhla komunity Romů a Travellerů, prohloubila nerovnosti a v některých zemích dále podněcovala protiromské smýšlení a protiromské předsudky.

STANOVISKO AGENTURY FRA 5.1

Na základě zkušeností získaných během pandemie COVID-19 by členské státy EU měly zajistit, aby bylo potírání diskriminace a protiromského smýšlení začleněno do všech oblastí politiky jejich vnitrostátních strategií týkajících se Romů. Strategie by měly zahrnovat cílená opatření k řešení protiromského smýšlení a diskriminace, s níž se setkávají Romové a Travelleři.

Tato opatření by měla být navržena a prováděna společně s romskými komunitami a jejich zástupci s cílem podpořit pozitivní příběhy o Romech a Travellerech a zvýšit povědomí o jejich historii diskriminace, segregace a pronásledování.

STANOVISKO AGENTURY FRA 5.2

Členské státy EU by měly zavést koordinovaná opatření s cílem zajistit, aby sociálně vyloučené a marginalizované děti Romů a Travellerů měly přístup k nástrojům distančního vzdělávání. Jakákoli opatření v oblasti vzdělávání by měla zahrnovat cílená opatření přizpůsobená konkrétním potřebám různých skupin Romů a Travellerů, která vycházejí zejména z pozitivních zkušeností s romskými pedagogickými asistenty a mediátory. Členské státy by měly zvážit podporu náboru, odborné přípravy a nasazení více romských mediátorů a učitelů z romských rodin. Rovněž by měly zajistit, aby cílená opatření byla udržitelná a dobře financovaná, s využitím fondů EU a dalších možností financování opatření zaměřených na Romy a také strukturálních reforem inkluzivního vzdělávání.

V článku 14 Listiny základních práv EU je zakotveno právo na vzdělání. Evropský pilíř sociálních práv zdůrazňuje, že každý má právo na kvalitní a inkluzivní vzdělávání (kapitola 1 zásada 1). Z nejnovějších údajů vyplývá, že v celé EU, včetně západních členských států, většina mladých Romů a Travellerů předčasně ukončuje vzdělávání nebo odbornou přípravu. Navzdory malému pokroku v posledním desetiletí zůstává mezera ve vzdělání mezi Romy a obecnou populací značná.

Z výsledků výzkumu agentury FRA a dalších subjektů navíc vyplývá, že Romům a Travellerům žijícím v segregovaném a marginalizovaném prostředí často chybí potřebné vybavení IT nebo přístup k internetu. Přetrvávající nerovnost a nedostatek úspěšných politik s cílem zajistit základní infrastrukturu a služby prohlubují rozdíly mezi Romy a Travellery a obecnou populací. Rovněž ovlivňují příležitosti romských dětí, pokud jde o rovný přístup ke vzdělání. Pandemie COVID-19 tyto skutečnosti velmi zviditelnila. Z výzkumu agentury FRA rovněž vyplývá, že některými obecnými opatřeními se nepodařilo Romy a Travellery oslovit.

Nový strategický rámec EU pro rovnost, začlenění a účast Romů je součástí celkových politických pokynů EU pro budování Unie rovnosti. Přispěje k akčnímu plánu EU proti rasismu na období 2020–2025 a k provádění zásad evropského pilíře sociálních práv a cílů udržitelného rozvoje OSN.

Předchozí rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů, jehož cílem bylo odstranit rozdíly mezi Romy a ostatní populací, nedosáhl do roku 2020 svých ambiciózních cílů v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, zdravotní péče a bydlení. Z údajů agentury FRA vyplývá, že členské státy dosáhly v určitých oblastech vzdělávání a boje proti chudobě jen malého pokroku a žádného pokroku v oblasti zaměstnanosti, bydlení a zdravotní péče, nebo se v těchto oblastech podmínky dokonce zhoršily.

Na základě hodnocení předchozího rámce Evropská komise uznala naléhavou potřebu obnovit a posílit závazek k rovnosti, začlenění a účasti Romů na evropské i vnitrostátní úrovni. Nový strategický rámec stanoví sedm cílů a související cíle, jichž má být dosaženo do roku 2030, se zaměřením na potírání protiromského smýšlení a diskriminace a na podporu plné účasti a začlenění Romů prostřednictvím kombinace obecných a cílených politik.

STANOVISKO AGENTURY FRA 5.3

Členské státy EU by měly upřednostnit provádění nového strategického rámce EU týkajícího se Romů. Jejich vnitrostátní plány by měly definovat ambiciózní cíle, které zohlední zkušenosti získané z předchozího rámce EU a hodnocení vnitrostátních strategií i pandemie COVID-19. Účinné systémy monitorování by měly posuzovat pokrok měřením dopadu obecných i cílených opatření na sociální začleňování Romů a Travellerů, jakož i účinného využívání vnitrostátních fondů a fondů EU.

Vnitrostátní strategie týkající se Romů by měly zahrnovat konkrétní odkaz na smysluplnou účast Romů a Travellerů na navrhování, posuzování a monitorování provádění opatření a činností.

6

AZYL, VÍZA, MIGRACE, HRANICE A INTEGRACE

Dodržování základních práv na hranicích bylo nadále jednou z hlavních výzev v oblasti lidských práv v EU. Nadále docházelo k úmrtím na moři, zpoždění při přidělování bezpečného přístavu zachráněným migrantům a ohrožování humanitárních záchranných plavidel. Nadále se také objevovala obvinění z nuceného navracení a násilí. Evropská komise představila nový pakt o migraci a azylu, balíček návrhů právně vynutitelných předpisů a právně nevynutitelných dokumentů, který se více zaměřuje na řízení na hranicích a navrhuje nové způsoby solidarity. Kromě toho se změnila azylová řízení s cílem vypořádat se s omezeními souvisejícími s pandemií COVID-19. EU učinila pokrok při zavádění svých rozsáhlých systémů informačních technologií (IT) a začala zkoumat využití umělé inteligence pro ochranu hranic a řízení migrace. Po brexitu začali občané Spojeného království podléhat novým pravidlům.

STANOVISKO AGENTURY FRA 6.1

Členské státy EU by měly neprodleně a účinně vyšetřovat všechna obvinění z nuceného navracení a špatného zacházení na hranicích a zvýšit transparentnost přijatých opatření.

Členské státy by měly zavést účinné a nezávislé mechanismy monitorování na hranicích. S cílem zajistit úplnější dodržování základních práv by se tyto mechanismy měly vztahovat také na monitorování činností ostrahy hranic, a nejen na samotný postup předvstupního prověřování, jak navrhuje pakt o migraci a azylu.

V roce 2020 široce uznávané subjekty pro lidská práva ohlašovaly obvinění z nezákonného vracení jednotlivců na pozemních a námořních hranicích, někdy s policejním násilím. Ustanovení čl. 78 odst. 1 SFEU a články 18 a 19 Listiny základních práv EU zakazují *navracení* – tj. návrat jednotlivce, pokud mu hrozí pronásledování nebo vážné ohrožení – a hromadné vyhoštění. Článek 7 nařízení (EU) 2019/1896 o Evropské pohraniční a pobřežní strážce a článek 4 Schengenského hraničního kodexu vyžadují, aby správa hranic dodržovala základní práva. Ve svém paktu o migraci a azylu Evropská komise navrhla nová pravidla EU pro monitorování základních práv na hranicích.

Migranti zadrženi v souvislosti s jejich nelegálním překročením vnitřních hranic EU nejsou systematicky vyslechnuti předtím, než jsou zpětně předáni do sousedního členského státu EU. Rovněž nejsou systematicky informováni o rozhodnutí zpětně je předat do jiného členského státu EU.

Jako obecná zásada práva EU musí být jakékoli rozhodnutí týkající se osoby přijato na základě individuálního posouzení případu a osoby mají právo být vyslechnuty. Tyto zásady jsou důležitými zárukami, které jednotlivcům umožňují upozornit na skutečnosti, které by mohly bránit zpětnému předání, a uplatnit jejich právo na účinnou právní ochranu podle článku 47 listiny.

STANOVISKO AGENTURY FRA 6.2

Členské státy EU by měly zavést a uplatňovat postupy zaručující vyslechnutí osob před zpětným předáním do sousedního členského státu EU a formálně je informovat o přijatém rozhodnutí.

Legislativní návrhy v rámci paktu o migraci a azylu kladou větší důraz na řízení na hranicích a navrhují nové mechanismy solidarity. Řízení na hranicích mohou vést k tomu, že žadatelé o azyl jsou zajištěni v zařízeních na hranicích nebo v jejich blízkosti, často na odlehlých místech, kde může být obtížné splnit normy pro přijímání nebo uplatnit záruky zabráňující svévolnému zbavování svobody, jak to vyžadují směrnice o podmínkách přijímání (2013/33/EU) a směrnice o navrácení (2008/115/ES). To by mohlo vést k zacházení, které nemusí být v souladu s právem na lidskou důstojnost zaručeným článkem 1 listiny.

STANOVISKO AGENTURY FRA 6.3

Při provádění cílů paktu o migraci a azylu by členské státy EU měly zajistit, aby podmínky pobytu v zařízeních prvotního přijetí na hranicích byly přiměřené, a plně respektovat právo na svobodu a další základní práva stanovená v Listině základních práv EU. Měla by se provádět opatření pravidelného dohledu a preventivní opatření s cílem zabránit dlouhotrvajícím pobytům.

STANOVISKO AGENTURY FRA 6.4

Orgány, agentury a členské státy EU by měly komplexně posoudit dopad jakéhokoli používání umělé inteligence v oblasti vnitřních věcí na základní práva, včetně azylu, víz, přistěhovalectví a hranic. Používání umělé inteligence by měly doprovázet přísné, účinné a nezávislé mechanismy dohledu.

EU a její členské státy zkoumají využití umělé inteligence k posílení rozhodování v oblasti vnitřních věcí, včetně azylu, hranic a přistěhovalectví. Nástroje založené na umělé inteligenci mohou ovlivnit různá základní práva. To je způsobeno například systematickou chybou v návrhu algoritmu nebo nedostatkem transparentnosti, pokud jde o použité údaje, což ztěžuje dotčené osobě vyvrátit výsledky, které tyto nástroje poskytují.

STANOVISKO AGENTURY FRA 6.5

Orgány, agentury a členské státy EU by měly i nadále zvyšovat povědomí o zárukách základních práv v rozsáhlých informačních systémech EU a o jejich interoperabilitě. Úřady pro ochranu údajů by měly mít odpovídající zdroje na podporu osob, které chtějí uplatnit své právo na přístup ke svým údajům, jejich opravu a výmaz.

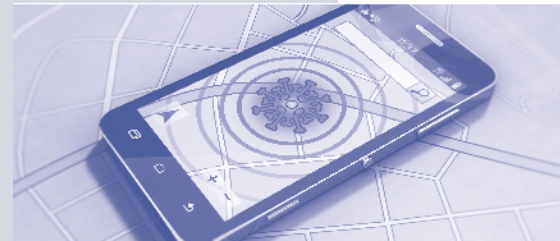
EU zřídila šest rozsáhlých systémů informačních technologií (IT) s cílem podpořit členské státy při řízení migrace a azylu a správě hranic, posílit justiční spolupráci a posílit vnitřní bezpečnost. V současné době jsou v provozu tři systémy: evropský systém pro porovnávání otisků prstů žadatelů o azyl (Eurodac), Vízový informační systém (VIS) a Schengenský informační systém (SIS). Další tři jsou ve fázi vývoje: Systém vstupu/výstupu (EES), Evropský systém pro cestovní informace a povolení (ETIAS) a Evropský informační systém rejstříků trestů státních příslušníků třetích zemí (ECRIS-TCN).

Právní nástroje zavádějící takové systémy IT a jejich interoperabilitu obsahují několik záruk na ochranu základních práv zakotvených v listině, jako je ochrana osobních údajů (článek 8), zákaz diskriminace (článek 21) a práva dítěte (článek 24). Existuje však jen malé povědomí o těchto zárukách.

7

INFORMAČNÍ SPOLEČNOST, SOUKROMÍ A OCHRANA ÚDAJŮ

V roce 2020 podnítila pandemie COVID-19 vývoj a zavádění inovativních technologií, včetně umělé inteligence, s cílem zabránit šíření této pandemie. Souběžné používání technologií umělé inteligence přineslo obavy ohledně práv na ochranu údajů a soukromí (spolu s dalšími právy, jako je nediskriminace). EU a mezinárodní orgány rychle reagovaly zdůrazněním platných norem ochrany údajů. EU zároveň pokračovala ve své práci na regulaci používání umělé inteligence. Zveřejnila bílou knihu a připojenou zprávu, která uznala úlohu základních práv, spolu s etickými rámci, při zajišťování používání umělé inteligence v souladu s právy. Orgány EU a členské státy EU rovněž dále rozvíjely politiky a právní předpisy, které mají dopady na soukromí a ochranu údajů, a to v oblastech od uchování údajů a sledování přenosu údajů až po boj proti dětské pornografii.

Pandemie COVID-19 přiměla obyvatele, aby pomocí digitálních dat a nových technologií omezili šíření viru a zmírnila jeho negativní dopady na společnost. Intenzivní sběr a zpracování osobních údajů, od aplikací pro trasování kontaktů a aplikací upozorňujících na riziková setkání až po telekonferenční software nebo používání algoritmů ve vzdělávání, s sebou přinesly rizika pro základní práva na ochranu údajů a respektování soukromého života.

Vývoj v tomto roce zdůraznil, že v době krize má zásadní význam provést účinná a vhodná posouzení vyváženosti s cílem zajistit, že opatření v oblasti ochrany zdraví nebudou zbytečně nebo nepřiměřeně ovlivňovat základní práva.

STANOVISKO AGENTURY FRA 7.1

Členské státy EU by měly zajistit, aby jakákoli opatření, politiky nebo právní iniciativy přijaté v době krize, jako je pandemie, nepřiměřeně nezasahovaly do práv na ochranu údajů a respektování soukromého života. Členské státy EU by konkrétně měly zajistit, aby byl uplatňován článek 8 Listiny základních práv EU, jakož i zásady korektnosti, minimalizace údajů a účelového omezení, které zdůrazňuje článek 5 nařízení GDPR.

STANOVISKO AGENTURY FRA 7.2

Členské státy EU by měly zajistit, aby vnitrostátní dozorové úřady pro ochranu údajů měly k dispozici dostatečné lidské, technické a finanční zdroje, které jim umožní účinně vykonávat jejich mandát. Při posuzování přiměřenosti zdrojů by členské státy měly podporovat nezávislé a objektivní přezkumy pracovní zátěže vnitrostátních dozorových úřadů pro ochranu údajů.

Pokračuje trend, který agentura FRA určila ve své *Zprávě o základních právech 2020*, přičemž pracovní zátěž dozorových úřadů pro ochranu údajů je stále mimořádně vysoká. Ve většině členských států přetrvával vysoký počet šetření a stížností. Zároveň neúplná harmonizace postupů a klíčových koncepcí, na nichž spočívá postup spolupráce v přeshraničních sporech, zabránila rychlému řešení těchto sporů.

V roce 2020 se objevily náznaky pokroku jak na vnitrostátní úrovni (s ohledem na zvýšení finančních a lidských zdrojů), tak na mezinárodní úrovni (s ohledem na harmonizaci rozdílů). Stále však existuje prostor pro zlepšení. Silný právní rámec EU pro ochranu údajů bude účinně fungovat, pouze pokud budou všechny subjekty dostatečně vybaveny s cílem rychle a účinně reagovat na všechny žádosti.

STANOVISKO AGENTURY FRA 7.3

Orgány EU a členské státy EU by měly zajistit, aby veškeré regulační úsilí v rámci boje proti trestné činnosti obsahovalo nezbytné záruky, které zaručí dodržování zásad zákonitosti, nezbytnosti a proporcionality. Rovněž by měly zajistit účinný dohled a přístup k mechanismům právní ochrany. V této souvislosti by orgány EU a členské státy EU měly plně zohlednit příslušnou judikaturu Soudního dvora Evropské unie.

Vzhledem k tomu, že teroristické hrozby a trestná činnost přetrvávaly po celý rok 2020, vyzvaly orgány EU a členské státy k urychlenému přijetí opatření umožňujících využívat dostupné údaje a technologie v boji proti trestné činnosti. Technologie vytěžování údajů byly různým způsobem používány při boji proti dětské pornografii online, při podpoře vyšetřování trestných činů, při zvyšování dohledu a při boji proti nezákonnému obsahu na internetu.

Institucionální orgány a občanská společnost však často zpochybňovaly nezbytnost a přiměřenost takových opatření na vnitrostátní úrovni i na úrovni EU. Přestože bezpečnostní opatření mají legitimní cíle, neměla by se používat jako záminka ke snižování norem základních práv.

Pandemie nepřerušila práce na strategiích, právních iniciativách a politikách zaměřených na podporu nebo regulaci používání umělé inteligence. Naopak, krize přiměla orgány přijmout rychlá opatření na podporu využívání umělé inteligence, která byla také podporována jako nástroj boje proti pandemii. V průběhu roku 2020 jak EU, tak členské státy velmi aktivně rozvíjely různé strategie umělé inteligence a nové právní nástroje.

Jak však již agentura FRA uvedla ve své *Zprávě o základních právech 2019* a *Zprávě o základních právech 2020*, mnoho strategií umělé inteligence upřednostňuje odkaz na „etiku“ a pouze zmiňuje potřebu ochrany základních práv, aniž by nastiňovaly podrobný přístup založený na právech. Jak však zdůraznila zpráva agentury FRA o umělé inteligenci a základních právech, používání umělé inteligence může mít dalekosáhlé dopady na základní práva občanů. Ve veškeré budoucí legislativě proto musí být pevně zakotvena základní práva.

STANOVISKO AGENTURY FRA 7.4

Orgány EU a členské státy EU by měly zajistit, aby veškeré budoucí právní a politické nástroje související s umělou inteligencí na úrovni EU nebo na vnitrostátní úrovni vycházely z dodržování základních práv. Za tímto účelem by měly zahrnovat silné právní záruky, podporovat posouzení dopadů na základní práva a zajišťovat nezávislý dohled a přístup k účinné právní ochraně.

Členské státy EU by měly zajistit, aby mimořádné okolnosti, jako je pandemie, nesnižovaly úroveň ochrany základních práv při používání technologií souvisejících s umělou inteligencí.

8

PRÁVA DÍTĚTE

V roce 2020 čelily kvůli pandemii COVID-19 bezprecedentnímu tlaku děti a rodiny v celé EU, zejména ty, které již byly ekonomicky nebo sociálně znevýhodněny. Navzdory úsilí členských států bylo distanční vzdělávání výzvou pro děti, které nemají k dispozici počítače nebo přístup k internetu, nebo žijí v přeplněných domácnostech. Hrozilo také domácí násilí. Pokračoval trend nižšího počtu podaných žádostí o azyl u nezletilých osob, ale jejich podmínky přijímání byly v několika členských státech nadále nedostatečné. Deset členských států uvítalo 573 nezletilých osob bez doprovodu a 771 nezletilých osob s jejich rodinami, které byly relokovány z řeckých „hotspotů“. Většina členských států začlenila do vnitrostátního práva směrnici o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Nadále však probíhají řízení o nesplnění povinnosti proti sedmi členským státům. Evropská komise provedla rozsáhlé konzultace ke strategii EU pro práva dítěte, kterou plánuje přijmout v roce 2021.

STANOVISKO AGENTURY FRA 8.1

Při přípravě na zahájení iniciativ v rámci záruky EU pro děti by Evropská komise měla zvážit dopad pandemie COVID-19. Záruka by měla definovat cílené iniciativy a přidělit dostatečné finanční prostředky na ochranu nejzranitelnějších dětí, zejména v oblastech vzdělávání, ubytování, zdravotní péče a sociálního zabezpečení.

Členské státy EU by měly pokračovat ve svém úsilí zajistit, aby všechny děti, zejména ty nejzranitelnější, měly přístup ke školám za rovných podmínek, a chránit děti před násilím. Členské státy by měly zajistit, aby ekonomická opatření na podporu rodin s dětmi přinesla udržitelný přínos a byla přístupná nejzranitelnějším rodinám, jako jsou romské rodiny a rodiny migrantů. Členské státy by například mohly posoudit potřebu přezkoumat prahovou hodnotu pro přístup k pravidelným sociálním platbám pro rodiny s nízkými příjmy.

Při vývoji politik založených na důkazech by členské státy a Evropská komise měly shromažďovat údaje, které posuzují vlastní zkušenosti dětí s dopadem pandemie na jejich fyzické a duševní blaho a názory na něj.

Pandemie COVID-19 měla silný dopad na blahobyt dětí v Evropě. Ztráta rodinných příjmů, zavírání škol a zvýšená intenzita domácího násilí a násilí online vyvolaly obavy, pokud jde o práva podle článků 3, 14 a 24 Listiny základních práv EU. Členské státy poskytly rodinám řadu balíčků ekonomické podpory k vyrovnání ztráty příjmů. Omezená výše a délka podpory však vyvolávají otázky o dlouhodobé užitečnosti a udržitelnosti těchto finančních balíčků.

Přechod na domácí vzdělávání nebyl u všech rodin stejný. Některé děti se nemohly plně účastnit školních činností, protože neměly k dispozici přístup k internetu nebo klidný prostor k učení. Jiné ztratily nárok na školní oběd zdarma. V období zavřených škol a karantény měla delší doba strávená doma za následek nárůst nahlášených případů násilí na dětech a případů pohlavního vykořisťování dětí prostřednictvím internetu.

Nadále pokračovaly přípravy na záruku EU pro děti. Cílem režimu požadovaného Evropským parlamentem je poskytnout všem dětem rovný přístup k základním službám se zaměřením na zdravotní péči, vzdělávání, předškolní vzdělávání a péči, důstojné ubytování a přiměřenou výživu. Očekává se, že záruka EU pro děti bude přijata v roce 2021.

Děti přicházející do Evropy mají nárok na ochranu podle článku 24 Listiny základních práv EU a na odpovídající podmínky přijímání v souladu se směrnicí o podmínkách přijímání. Směrnice požaduje, aby členské státy posoudily potřeby přijímání nezletilých osob a poskytly mimo jiné přístup ke vzdělání a odpovídající životní úroveň. V každodenní praxi však podmínky přijímání v některých členských státech vyvolávají vážné obavy z přeplněných středisek, nedostatečné hygieny nebo nedostatku přijímacích středisek vhodných pro nezletilé osoby.

Nezletilé osoby se svými rodinami a nezletilé osoby bez doprovodu nadále čelí zajištění. Ačkoli právo EU nezakazuje zajištění nezletilých osob v kontextu migrace, nezletilé osoby bez dokladů a nezletilé osoby žádající o azyl nebo účastníci se řízení o navrácení by neměly být zbaveny svobody. Zajištění nezletilých osob je třeba chápat pouze jako výjimečné krajní opatření.

Evropská komise vyhlásila pakt o migraci a azylu, který navrhuje soubor mechanismů solidarity pro naléhavé situace, včetně relokace. Společné úsilí Evropské komise, řeckých orgánů a 10 členských států umožnilo relokaci 573 nezletilých osob bez doprovodu a 771 nezletilých osob s jejich rodinami z řeckých hotspotů.

V Řecku se zatím v nejistém ubytování nachází přibližně 1 000 nezletilých osob. Přibližně 100 z nich žije v hotspotech.

STANOVISKO AGENTURY FRA 8.2

Evropská komise a členské státy EU by měly posílit úsilí o relokaci nezletilých osob bez doprovodu a dalších zranitelných nezletilých osob, které v současné době žijí v členských státech, kde jsou vystaveny nedostatečným podmínkám přijímání. Členské státy by měly zvážit stávající osvědčené postupy v oblasti relokace nezletilých osob s cílem zajistit nejvlastnější zájem dítěte během celého postupu.

Členské státy by měly vynaložit veškeré úsilí k zajištění ochrany nezletilých osob a toho, aby podmínky přijímání byly v souladu s minimálními normami pro důstojnou životní úroveň a zařízení vhodná pro nezletilé osoby, které stanoví směrnice o podmínkách přijímání.

Členské státy by měly vyvinout důvěryhodné a účinné systémy, díky nimž nebude nutné zajišťovat nezletilé osoby za účelem azylového řízení nebo řízení o navrácení.

STANOVISKO AGENTURY FRA 8.3

Členské státy EU by měly zvýšit úsilí o provádění směrnice o procesních zárukách (2016/800/EU) v každodenní praxi odborníků. Mohou tak učinit poskytnutím odborné přípravy a profesionálního poradenství všem odborníkům, včetně policistů, soudců, obhájců a státních zástupců.

Evropská komise by mohla poskytnout větší podporu členským státům EU, a to například prostřednictvím poskytování pokynů k provádění a uplatňování směrnice a usnadňováním výměny praktických zkušeností mezi členskými státy.

Článek 49 Listiny základních práv EU stanoví důležité záruky presumpce nevinny a práva na obhajobu. Podle článku 24 je prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte. Směrnice o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení (2016/800/EU), tyto body definuje a rozšiřuje. Vyžaduje, aby členské státy neprodleně informovaly děti a jejich rodiče o jejich právech, pokud jsou děti podezřelými nebo obviněnými osobami, zajistily, aby dítěti pomáhal obhájce, a posoudily individuální situaci každého dítěte.

Do konce roku 2020 většina členských států změnila své vnitrostátní právní předpisy tak, aby tuto směrnici začleňovaly. Lhůta uplynula 11. června 2019. Na konci roku 2020 však nadále probíhala řízení o nesplnění povinnosti, která byla zahájena proti sedmi členským státům v roce 2019.

9

PŘÍSTUP KE SPRAVEDLNOSTI

Na úrovni EU přinesl rok 2020 významné inovace v politickém a institucionálním rámci v oblasti práv obětí. Evropská komise zřídila koordinátora pro práva obětí, přijala první strategii v oblasti práv obětí na období 2020–2025 a zřídila platformu pro práva obětí. Na vnitrostátní úrovni se vývoj do značné míry řídil podle pandemie COVID-19. Tato pandemie poukázala na domácí násilí a na obtíže při zajišťování přístupu ke spravedlnosti v době přísně omezené mobility a veřejného života. V několika členských státech kromě toho přetrvávaly problémy s nezávislostí soudnictví. Komise v roce 2020 zveřejnila vůbec první zprávu o právním státu a Evropská rada přijala nařízení o obecném režimu podmíněnosti na ochranu rozpočtu Unie.

Oběti trestných činů proti osobám mají právo na uznání a spravedlnost podle článku 47 Listiny základních práv EU. V roce 2020 vytvořila Evropská komise rámec k dalšímu rozvoji těchto práv a přiblížení se k cíli plně je uznat a zajistit jejich účinnost. V návaznosti na směrnici o právech obětí jmenovala koordinátora pro práva obětí, přijala první strategii v oblasti práv obětí v EU a založila platformu pro práva obětí. Úspěch strategie však bude do značné míry záviset na odhodlání členských států provádět ji.

Strategie určuje klíčové priority, včetně podpory obětí při oznamování trestných činů, zlepšení podpory a ochrany zranitelných obětí, usnadnění přístupu obětí k odškodnění a posílení spolupráce a koordinace mezi všemi příslušnými zúčastněnými stranami. Ve všech těchto ohledech hrají zásadní úlohu organizace na podporu obětí. S cílem zajistit fungování strategie je proto zásadní připravenost členských států posoudit a případně zlepšit a posílit stávající struktury na podporu obětí.

V roce 2020 zřídilo nebo posílilo struktury organizací na podporu obětí několik členských států EU (včetně Bulharska, Estonska a Litvy) a také Srbsko. Výzvy však přetrvávají. Patří mezi ně například výzvy při poskytování informací obětem o jejich právech, při poskytování praktických rad a podpory obětem při využívání jejich práv a v rámci služeb podpory pro oběti, které poskytují informace obětem o jejich postavení v trestním řízení a které poskytují příslušnou podporu v souladu s čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice o právech obětí.

STANOVISKO AGENTURY FRA 9.1

Členské státy EU musí navázat na svůj závazek zajistit úplné a řádné provádění směrnice o právech obětí. Rovněž by měly dále rozvíjet práva obětí trestných činů v souladu se strategií Evropské komise v oblasti práv obětí.

Členské státy by měly přijmout účinná opatření s cílem pomoci uplatňovat právo všech obětí na komplexní služby podpory, včetně informací, poradenství a podpory týkající se práv obětí a jejich příslušného postavení v trestním řízení.

STANOVISKO AGENTURY FRA 9.2

Členské státy EU, které dosud neratifikovaly Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulskou úmluvu), jsou vybízeny k tomu, aby tak učinily.

Agentura FRA vybízí členské státy, aby řešily nedostatky ve vnitrostátních právních předpisech týkajících se ochrany žen, které jsou oběťmi násilí, včetně poskytování pokynů policii při úkolu zasahovat v případech partnerského násilí, a aby přijaly opatření, která zajistí bezprostřední a důkladnou ochranu žen před opakovanou viktimizací a odplatou.

Istanbulská úmluva Rady Evropy definuje normy a prostřednictvím práce svého monitorovacího orgánu (GREVIO) také vede a řídí vývoj práv žen na ochranu před genderově podmíněným násilím a na uznání a spravedlnost, pokud se stanou oběťmi. Do konce roku 2020 však Bulharsko, Česko, Maďarsko, Lotyšsko, Litva a Slovensko úmluvu dosud neratifikovaly.

Kromě toho k úmluvě dosud nepřistoupila EU. Na žádost Evropského parlamentu pracoval SDEU na stanovisku, které posuzuje, zda jsou podpis a přijetí úmluvy slučitelné se Smlouvami o EU. Očekává se, že své stanovisko vydá ve druhém čtvrtletí roku 2021.

STANOVISKO AGENTURY FRA 9.3

EU a její členské státy jsou vybízeny k dalšímu zintenzivnění úsilí a spolupráce k udržení a posílení nezávislosti soudnictví jako základní složky právního státu.

Dotčené členské státy by navíc měly přijmout okamžitá opatření, aby byly plně v souladu s příslušnými rozsudky Soudního dvora Evropské unie (SDEU). Členské státy se rovněž vyzývají, aby neprodleně jednaly podle doporučení, jako jsou doporučení, která vydává Evropská komise v rámci svého postupu pro posílení právního státu.

Nezávislé soudnictví je základním kamenem právního státu a přístupu ke spravedlnosti (článek 19 Smlouvy o Evropské unii, čl. 67 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie a článek 47 Listiny základních práv EU). V několika členských státech přetrvávaly problémy v oblasti spravedlnosti, zejména pokud jde o nezávislost soudnictví. Evropská komise vydala v roce 2020 první výroční zprávu o právním státu. Problematika systémů soudnictví a jejich nezávislosti byla jednou ze čtyř oblastí, na které se zpráva zaměřila.

V uplynulém roce bylo rovněž přijato nařízení o obecném režimu podmíněnosti na ochranu rozpočtu Unie. Mezi skutečnostmi, které svědčí o porušování zásad právního státu, výslovně uvádí korupci a ohrožení nezávislosti soudnictví.

10

VÝVOJ Z HLEDISKA PROVÁDĚNÍ ÚMLUVY O PRÁVECH OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Evropská komise začala v roce 2020 rozvíjet novou strategii pro pomoc osobám se zdravotním postižením a zahájila konzultační proces, který probíhal po celý rok. Novou strategii zahájí v prvním čtvrtletí roku 2021. Evropský parlament a Rada dosáhly politické dohody o novém nařízení o společných ustanoveních upravujících fondy EU, které se vztahuje na práva osob se zdravotním postižením. Kromě toho pandemie COVID-19 vystavila zkoušce povinnost EU a jejích členských států dodržovat Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením. Členské státy zavedly širokou škálu opatření, která významně ovlivnila práva osob se zdravotním postižením. Osoby se zdravotním postižením a organizace, které je zastupují, i struktury zřízené podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením přijaly opatření k zajištění souladu těchto opatření s úmluvou. Celkově pandemie zdůraznila důležitost zapojení osob se zdravotním postižením a organizací, které je zastupují, v rizikových situacích a význam silných vnitrostátních struktur podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Vládní orgány přijaly širokou škálu opatření s cílem omezit šíření koronaviru. Některá z těchto opatření plně nezohlednila práva osob se zdravotním postižením podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, zejména článek 4 (povinnost zajistit a podporovat práva osob se zdravotním postižením) a článek 11 (rizikové situace a humanitární krize), nebo Listiny základních práv EU, zejména článek 21 (zákaz diskriminace) a článek 26 (začlenění osob se zdravotním postižením). Některé zákazy návštěv byly nepřiměřené, osoby se zdravotním postižením nemohly navštěvovat školy nebo měly příliš málo výjimek z pravidel nošení roušek a respirátorů nebo omezení fyzického kontaktu.

STANOVISKO AGENTURY FRA 10.1

V souladu s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením by členské státy EU měly v rámci svých kontrol legislativních a výkonných opatření týkajících se rizikových situací (jako je pandemie COVID-19) zvážit dopad těchto opatření na práva osob se zdravotním postižením a podniknout kroky k zamezení nepříznivých dopadů. Opatření k řešení rizikových situací, která mohou přímo nebo nepřímo ovlivnit práva osob se zdravotním postižením, by měla být stanovena právními předpisy a měla by být nediskriminační a přiměřená sledovanému legitimnímu cíli. V souladu s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením a Listinou základních práv EU by členské státy měly do plánování a monitorování těchto opatření plně zapojit osoby se zdravotním postižením a organizace, které je zastupují, jakož i vnitrostátní monitorovací orgány zřízené podle článku 33 úmluvy.

Orgány EU a členské státy EU by mohly tyto kontroly podpořit usnadněním výměny slibných postupů, zejména mezi vnitrostátními parlamenty.

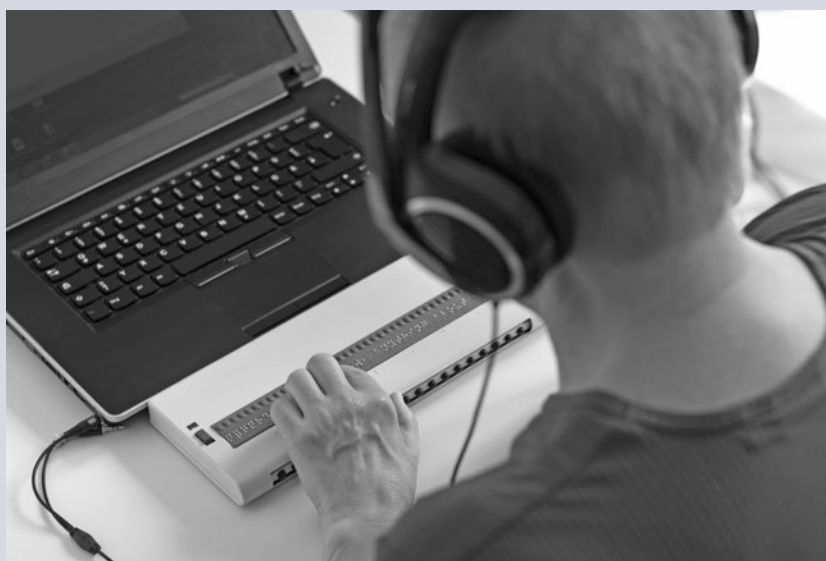
Opatření omezující volný pohyb osob také způsobila problémy, mimo jiné při distribuci potravin a zdravotnických a čisticích potřeb osobám se zdravotním postižením. Pokyny pro triáž neodpovídaly normám Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a mohly vést k neposkytnutí intenzivní péče pro záchranu života osob se zdravotním postižením, které měly podobnou naději na přežití jako osoby bez zdravotního postižení. Omezení volného pohybu osob navíc často mělo u osob se zdravotním postižením nepříznivější dopad na duševní a fyzickou pohodu. Jejich specifické potřeby byly často přehlíženy.

Byly zaznamenány nedostatky, pokud jde o vhodnou komunikaci s osobami se zdravotním postižením a poskytování informací osobám se zdravotním postižením o opatřeních přijatých s cílem zvládnout pandemii, zejména v raných fázích, a na plánování těchto opatření se tyto osoby podílely jen zřídka. Některé členské státy EU pracovaly na zajištění intenzivnějšího zapojení osob se zdravotním postižením do plánování a monitorování těchto opatření v budoucnu. To by mohlo pomoci snížit riziko, že budoucí opatření poruší Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením.

STANOVISKO AGENTURY FRA 10.2

Členské státy EU by měly sdělovat své reakce na krize způsobem, který zajišťuje přístupnost v plném rozsahu. Měly by plně provádět příslušné směrnice EU, jako je revidovaná směrnice o audiovizuálních mediálních službách a směrnice o přístupnosti webových stránek. Členské státy by měly poskytovat informace pomocí vhodných prostředků a formátů – například titulků, tlumočení do znakového jazyka a zjednodušeného jazyka.

Pandemie ukázala, že krizové komunikační strategie členských států zřídka kdy plně zpřístupní veškeré informace o krizích. Informace během pandemie nebyly vždy prezentovány prostředky a ve formátech, které osobám se zdravotním postižením umožnily přístup k těmto informacím, ačkoli to vyžadují právní předpisy EU, včetně revidované směrnice o audiovizuálních mediálních službách (2018/1808) a směrnice o přístupnosti webových stránek (2016/2102).

Pandemie zdůraznila naléhavou potřebu deinstitucionalizace. Ukázalo se, že osoby se zdravotním postižením jsou v této konkrétní pandemii vystaveny většímu fyzickému riziku, a také to, že pokud jsou v prostředí institucionalizované péče, je více ohrožena jejich duševní pohoda, a to z důvodu výsledné izolace a nedostatku sociálního kontaktu.

Článek 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením vyžaduje deinstitucionalizaci a nová evropská strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením ji bude pravděpodobně zahrnovat. Vstup v platnost nového nařízení o společných ustanoveních a zavedení strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením zvýší tlak na dokončení procesu deinstitucionalizace.

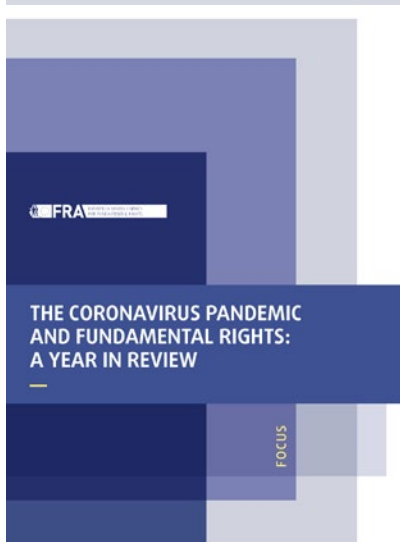

STANOVISKO AGENTURY FRA 10.3

V souladu s článkem 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a v rámci nové evropské strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením by EU a její členské státy měly neprodleně urychlit své úsilí o dosažení deinstitucionalizace, mimo jiné prostřednictvím vhodného využití fondů EU, s cílem zajistit, že osoby se zdravotním postižením budou moci žít nezávisle a být zapojeny do společnosti.

Rok 2020 přinesl v oblasti ochrany základních práv pokrok i nezdary. *Zpráva o základních právech 2021* agentury FRA přináší přehled hlavního vývoje v EU od ledna do prosince roku 2020 a stanoviska agentury FRA k němu. Hovoří se v ní o dosažených úspěších i oblastech, které i nadále vzbuzují obavy, a poskytuje přehled hlavních témat, která utvářejí debatu o lidských právech v celé EU.

Hlavní kapitola zprávy se letos zaměřuje na pandemii COVID-19 a její dopad na základní práva. Ostatní kapitoly se věnují těmto tématům: Listina základních práv Evropské unie; rovnost a nediskriminace; rasismus, xenofobie a související nesnášenlivost; integrace Romů; azyl a migrace; informační společnost, soukromí a ochrana údajů; práva dítěte; přístup ke spravedlnosti a vývoj v oblasti provádění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

PROSAZOVÁNÍ A OCHRANA VAŠICH ZÁKLADNÍCH PRÁV V CELÉ EU —

Úplné znění FRA *Fundamental Rights Report 2021* (Zprávy o základních právech 2020 agentury FRA) naleznete na adrese

<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-report-2021>.

Viz také související publikace agentury FRA:

- FRA (2021), *Zpráva o základních právech 2021 – stanoviska agentury FRA*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-report-2021-fra-opinions> (k dispozici ve všech 24 úředních jazycích EU),
- FRA (2021), *The Coronavirus pandemic and fundamental rights: a year in review* (Pandemie COVID-19 a základní práva: roční přehled), Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/coronavirus-pandemic-focus> (k dispozici v angličtině a francouzštině).

Předchozí výroční zprávy agentury FRA o výzvách a úspěších v oblasti základních práv v Evropské unii naleznete na internetových stránkách agentury FRA (k dispozici v angličtině, francouzštině a němčině).

DALŠÍ INFORMACE

FRA – AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Víenna – Rakousko
Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights
 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency
 twitter.com/EURightsAgency

Úřad pro publikace
Evropské unie